

bir kısmı Eflaklı, Boğdanlı, Rum, Ermeni ve Bulgarlar'dan oluşuyordu. Buradaki Hasan Paşa Camii bir minareli olup ayrıca imareti ve dükkânları vardı. Hamam, çarşı ve pazarları da Hasan Paşa'nın gayretiyle kurulmuştu (*Seyahatnâme*, V, 359-361).

1083'ten (1672) önce İsakça'da, Osmanlı ordusunun Lehistan ve Rusya'ya karşı giriştiği seferler dolayısıyla erzak stoklamak için büyük depolar yapılmıştı. Eflak ve Boğdan ile Tuna bölgesindeki eyaletlerden sevk edilen zahire buradan gemilerle İstanbul'a yollanırken söz konusu seferler dolayısıyla artık bu depolarda muhafaza edilmeye başlanmıştı. Osmanlı orduları açısından taşıdığı lojistik önem dolayısıyla Ruslar'ın ana hedefi haline gelen İsakça 1771, 1790, 1809 ve 1818'de ele geçirilip ateşe verildi. Osmanlılar, XVIII. yüzyıl boyunca kaleyi ve depoları sürekli olarak yeniden onardılar ve İsakça'yı desteklediler.

Besarabya'nın Ruslar tarafından işgali üzerine stratejik önemini kaybetmeye başlayan İsakça, Osmanlı hâkimiyetinin son yıllarında bir kaza merkezi olmaktan da çıktı. Tulçı sancağına bağlı bir nahiyeye merkezi haline gelen İsakça'nın bu gerilemesi daha sonra Romen gruplarının yerleşmesiyle dengelendi. Özellikle Transilvanya (Erdel) menşeli göçmenler bölgeye gelince hareketlilik getirmiş ve bunlar 1833'te Cocoşu Ortodoks Manastırı'nı kurmuşlardı. İsakça'da yeni bir Ortodoks kilisesi ve Rumen okulu yapıldı. 1878'de Dobruca'nın tamamı gibi burası da Romanya idaresine bırakıldı. Karışık nüfus etnik ve dinî temele dayalı hayatında pek fazla değişiklik olmadıysa da XIX ve XX. yüzyıllarda Dobruca'nın dinamik gelişmesine sınırlı ölçüde katkıda bulundu. Nüfusu 1901'de 3100 iken 1936'da 5100, 1992'de 158'i Türk, dokuzu Tatar olmak üzere küçük bir müslüman grup dahil 639 kişiden oluşuyordu. Bugün kasaba Isaccea adıyla anılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, V, 359-361; Nutrettin Ağa, *Altınordu (Cuçi Oğulları) Paraları Kataloğu: 1250-1502*, İstanbul 1976, s. 58; Ion Barnea, "Noviodunum", *Dictionar de istorie veche a României*, Bucharest 1976, s. 431-432; Tahsin Gemil, *Relatiile Tarilor Române cu Poarta Otomana în documente turcești (1601-1712)*, Bucharest 1984, document 89, 116, 141, 203; Ernest Oberländer-Târnoveanu, "Un atelier monétaire inconnu de la Horde d'or sur le danube: săcŃy-Isaccea (XIIIe-XIVe siècles)", *Proceedings of the XIth International Numismatic Congress*, III, 291-304; *Recensământul populației și locuintelor din 7 ianuarie 1992*,

Bucharest 1994, I, 280-281; Tudor Mateescu, "Depozitele de la Isaccea ale Imperiului Otoman", *Danubius*, VI-VII (1972-73), s. 49-68; Anca Ghiată, "L'activité culturelle et politique des Roumains en Dobroudja à l'aube de l'indépendance", *Analele Universității București. Istorie*, XXXVII, Bucharest 1988, s. 31-40; B. Cvetkova, "Isakča", *EI²* (Ing.), IV, 92; Kemal H. Karpat, "Dobruca", *DIA*, IX, 484-485.

BOGDAN MURGESCU

İSÂR

(bk. NAFKA).

İSÂR

(الإِسَار)

Başkaları için
özveride bulunma anlamında
ahlâk terimi.

Sözlükte "bir şeyi veya bir kimseyi diğerine üstün tutma, tercih etme" mânasına gelen *İsâr* ahlâk terimi olarak "bir kimsenin, kendisi ihtiyaç içinde bulunsu bile sahip olduğu imkânları başkalarının ihtiyacını karşılamak üzere kullanması, başkasının yararı için fedakârlıkta bulunması" demektir. Cürcânî *İsâr*, "kişinin başkasının yarar ve çıkarını kendi çıkarına tercih etmesi veya bir zarardan öncelikle onu koruması" şeklinde tarif ederek bu anlayışın din kardeşliğinin en ileri derecesi olduğunu belirtir. *İsâr* anlamında Batı dillerinde kullanılan altruizm karşılığında modern Arapça'da daha çok *gayriyye*, Türkçe'de *diğerkâmlık* ve *özgecilik* terimleri kullanılmaktadır. Bir kimsenin cömertlikte *İsâr* derecesine ulaşabilmesi için ikram ettiği şeye kendisinin fiilen muhtaç durumda bulunması şart değildir; önemli olan, muhtaç olsa dahi başkasını kendisine tercih edebilecek bir ahlâk anlayışına ve irade gücüne sahip bulunmasıdır.

İsâr kavramı Kur'ân-ı Kerîm'de dört âyette (Yûsuf 12/91; Tâhâ 20/72; en-Nâziât 79/38; el-A'lâ 87/16) sözlük mânasında, bir âyette de (el-Haşr 59/9) terim anlamında kullanılmıştır. Kelime aynı mânada hadislerde de geçmektedir (bk. Wensinck, *el-Mu'cem*, "eşr" md.). *İsâr*ın terim anlamına esas olarak gösterilen âyette, bütün mal varlıklarını Mekke'de bırakarak Medine'ye göç etmek zorunda kalan Hz. Peygamber'i ve diğer muhacirleri şefkatle kucaklayıp mal varlıklarını onlarla paylaşmaktan çekinmeyen Medineli müslümanlar (ensar) övgüyle anılmakta, âyetle onların şahsında müslüman toplumun

bazı temel mânevî ve ahlâkî özelliklerine temas edilmektedir. Buna göre müslümanlar öncelikle imanı gönüllerine yerleştirmişlerdir; ayrıca muhacirler gibi zor durumda kalıp kendi beldelerine gelenleri severler; din kardeşlerine kendilerinden daha fazla imkân sağlanmasından dolayı içlerinde kıskançlık duymazlar; nihayet ihtiyaç içinde olsalar dahi onları kendilerine tercih eder, şahsî menfaatlerinden, zevklerinden fedakârlıkta bulunurlar. Âyetin son kısmında, nefsinin cimrilik eğilimlerinden kendini koruyabilenlere ebedî kurtuluşu kazanacakları müjdelenenirken dolaylı olarak *İsâr*ın bu yöndeki psikolojik etkisine de işaret edilmektedir (Kurtubî, XVIII, 27).

Bu âyet münasebetiyle *İsâr* kavramı tefsirlerde, "âhiret saadetini elde etme arzusuyla başkasının iyiliğini ve mutluluğunu kendine ve kendi zevklerine tercih etmek, başkasının ihtiyacını kendi ihtiyaçlarından daha önde tutmak" şeklinde açıklanıp bir cömertlik derecesi olarak gösterilmektedir (İbn Kesîr, III, 474; Şevkânî, V, 232). Kaynaklarda cömertliğin sevhâ, cûd ve *İsâr* olarak başlıca üç derecesi bulunduğu belirtilir. Buna göre bir kimsenin elindeki imkânların en çok yarısını başkasına ikram etmesine sevhâ (sehâvet), çoğunu vermesine cûd, imkânlarının tamamını başkaları için kullanmasına da *İsâr* denir (Kuşeyrî, II, 502). Gazzâlî, cömertliği "Allah'ın ahlâkî sıfatlarından biri" şeklinde tanımlamakta, cömertliğin en yüksek derecesinin de *İsâr* olduğunu ifade etmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'in çok yüce bir ahlâka sahip olduğu bildirildiğine göre *İsâr* aynı zamanda Resûlullah'ın ahlâkının da bir unsurudur. Ancak diğer erdemli davranışlarda olduğu gibi *İsâr*ın da belirlenmiş ahlâkî değeri kazanabilmesi için maddî veya mânevî bir karşılık beklenmeden sırf Allah rızası ve insan sevgisinden dolayı yapılması gerekir. Çünkü iyilik karşılığında teşekkür veya övgü bekleyen kişi cömertlik değil alışveriş yapmış sayılır (*İhyâ*, III, 260).

Kaynaklarda, bir kimsenin sıkıntı içinde bulunmasına rağmen imkânlarını başkası için kullanıp nefsinin mahrum bırakmasının câiz olup olmadığı hususunda farklı görüşler ileri sürülmüştür. Çoğunluğun benimsediği görüşe göre mahrumiyet ve sıkıntıya sabredebilenler için *İsâr*, halinden şikâyet edecek veya başkalarına el açabilecek yapıda olanlar için malına sahip olmak (imsak) daha hayırlıdır (Kurtubî, XVIII, 28). Nitekim Hz. Pey-

gamber, bir kimsenin elindeki imkânların tamamını muhtaçlara verip sonra da başkalarından yardım istemesini kınamıştır (Dârimî, “Zekât”, 25). Ayrıca bir müslümanın malının üçte birinden fazlasını vasiyet etmesini yasaklayan hüküm dikkate alınarak (Buhârî, “Veşâyâ”, 3; Tirmizî, “Veşâyâ”, 1) aile fertlerini maddî sıkıntıyla karşı karşıya bırakacak derecede tasaddukta bulunmanın doğru olmadığı sonucuna varılabilir. Resûl-i Ekrem konuyla ilgili hadislerinin birinde şöyle demiştir: “Arkanda zengin vârisler bırakman, onları insanların elineğine göz dikecek derecede yoksul bırakmandan daha iyidir. Eşinin ağzına verdiği bir lokma dahil olmak üzere iyilik olarak yaptığın her harcama sadakadır” (Buhârî, “Veşâyâ”, 2; Müslim, “Vaşıyye”, 5, 8).

İsâr kavramı genellikle malî fedakârlıklar için kullanılmakla birlikte bazı kaynaklarda “can ile isâr”dan, yani kişinin sevdiği bir kimse için kendi rahatını, huzurunu, hatta hayatını feda etmeyi göze almasından da söz edilmekte ve bunun malla isârdan daha faziletli olduğu belirtilmektedir. Bundan dolayı tasavvufta sevgi kısaca isâr olarak da tanımlanır. Çünkü en yüksek derecede sevgi, seven kişinin gerektiğinde sevdiği için canını feda etmeyi göze almasını sağlar. Kaynaklarda, Mısır azizinin eşinin Hz. Yûsuf’a duyduğu derin sevgi (Yûsuf 12/23-32) bunun ne kadar ulvî bir duygu olduğuna örnek gösterilir. Uhud Gazvesi’nde İslâm ordusunun geçici olarak bozguna uğradığı sırada bazı müminlerin Hz. Peygamber’in hayatını korumak için kendi hayatlarını ortaya koymaları da can ile isâr için örnek gösterilir. Bu arada Ebû Talha adlı sahâbînin kendini Resûlullah’a siper etmesi ve onu korurken yarananması (*Müsned*, III, 265, 286; Buhârî, “Cihâd”, 80, “Menâkıbü’l-enşâr”, 18) özverinin en güzel örneklerinden biri olarak anılır.

Batı ahlâk felsefesinde David Hume, Jeremy Bentham, John Stuart Mill, Henry Spencer, William James gibi faydacı filozoflar insanın aslî tabiatında bencil duyguların hâkim olduğunu, toplumsal gelişme ilerledikçe bu duyguların karmaşık bir yapı değişikliği süreci sonunda altruist duygulara dönüştüğünü ileri sürerken altruizmin en önemli temsilcisi olan Auguste Comte, tam aksine insanın fırtında altruist duyguların esas olduğunu düşünmüştür. Thomas Hobbes, Arthur Schopenhauer, Max Stirner, Frederic Nietzsche gibi filozoflar ise çok daha köklü bir egoizmi ve bireyciliği savunmuşlardır.

İslâm dünyasında bu sonuncu türde bir felsefeye pek rastlanmaz. Fakat kesin bir ayırımı gidildiğini söylemek güç olmakla birlikte Ehl-i sünnet’in faydacı görüşe, Mu’tazile’nin de altruist görüşe daha yakın olduğu kabul edilebilir. Gazzâlî, ilke olarak insandaki altruist duyguları ben merkezli eğilimlere bağlar (Çağrı, s. 139-143). İnsanın temelde kendini sevdiğini, “İnsan ihsanın kulusdur” şeklindeki atasözünün de belirttiği gibi kendisine iyilik edenleri de sevmekle birlikte bu sevginin merkezinde yine kendi beninin bulunduğunu ifade eder. Ancak ahlâkî ve estetik duyarlılığı gelişmiş insanlar iyilik ve güzellik gibi üst değerleri severler; buna karşılık değerlerin yeterince kavranıp hazmedilmediği durumlarda sevgi ben merkezlidir (*İhyâ*, IV, 299-306; ayrıca bk. CÖMERTLİK; İHSAN).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, “eşr” md.; *et-Ta’rifât*, “el-İşâr” md.; Wensinck, *el-Mu’cem*, “eşr” md.; *Müsned*, III, 265, 286; Dârimî, “Zekât”, 25; Buhârî, “Veşâyâ”, 2, 3, “Cihâd”, 80, “Menâkıbü’l-enşâr”, 18; Müslim, “Vaşıyye”, 5, 8; Tirmizî, “Veşâyâ”, 1; Kuşeyrî, *er-Risâle*, Kahire 1385/1966, II, 502; Gazzâlî, *İhyâ* (Beyrut), III, 257, 260; IV, 299-306; Kurtubî, *el-Câmi*, XVIII, 23-32; İbn Kesîr, *Muhtasarı Tefsiri İbn Keşîr* (nşr. Muhammed Ali es-Sâbûnî), Beyrut 1402/1981, III, 474; Şevkânî, *Fethu’l-kadir*, Beyrut 1412/1991, V, 232; R. Le Senne, *Traité de morale générale*, Paris 1947, tür.yer.; Mustafa Çağrı, *Gazzâlî’ye Göre İslâm Ahlâkı*, İstanbul 1982, s. 139-143.

MUSTAFA ÇAĞRI

İSÂZÂDE TÂRİHİ

1654-1693 yıllarını içine alan
Osmanlı tarihi.

Müellifin kimliği hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. İsâzâde olarak tanınmakla beraber adı tam olarak tesbit edilememiştir. Naîmâ ve Uşşâkizâde İbrâhim İsâzâde Târihi’nden bahsetmiş, ancak yazarının künyesini vermemişlerdir. Eserin zahirinde “Üsküp kadılığından azledilmiş İsâzâde Abdullah Efendi’nin tarihleridir” denilerek adının Abdullah olduğu belirtilmiş ve birçok eserde böylece kabul görmüşse de bu bilginin doğruluğu şüphelidir. İsâzâde Abdullah Efendi ile ilgili olarak ilmiye mesleğinde kazaskerlik rütbesini kazandığı veya Şam’da müderrislik yaptığı ve Medine kadısıyken 1163 (1750) yahut 1168’de (1755) vefat ettiği kaydedilir (*Sicill-i Osmânî*, III, 380; *Osmanlı Müellifleri*, III, 100-101). Bununla birlikte 1750 veya 1755’te öldüğü belirtilen bir kişinin

yazdığı eserin 1128’de (1716) vefat eden Naîmâ’ya ve 1136’da (1723-24) vefat eden Uşşâkizâde’ye kaynaklık etmesi mümkün değildir; dolayısıyla İsâzâde’nin hayatıyla ilgili olarak Mehmed Süreyyâ ve Mehmed Tâhîr beylerin verdiği bilgilerin ihtiyatla karşılanması gerekmektedir. Bu konuda şimdilik söylenebilecek olan husus, İsâ Efendi’nin (ö. 1093/1682), tarihin yazımına belki de kayınpederi Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi’ye özenerek veya onun teşvikiyle bizzat başlamış olduğu, fakat eserin büyük bir kısmının, çeşitli medreselerde müderrislik yaptıktan sonra Süleymaniye müderrisliğinden Selânik kadılığına geçen, azledilmesinin ardından 1100’de (1689) vebadan ölen ve iyi bir şair olduğu belirtilen oğlu (Şeyhî, II, 19-20) İsâzâde Mehmed Aziz tarafından kaleme alındığıdır. Kitapta bunu ihsas ettirecek noktalar bulunmaktadır (vr. 19^a ve 22^a’nın kenarındaki notlar). Öte yandan eserden *İsâzâde Târihi* şeklinde bahseden ve nakillerde bulunan Uşşâkizâde’nin, Mehmed Aziz Efendi’nin biyografisini verdiği kısmın yan sayfa kenarındaki başlığı İsâzâde olarak belirtmesi de ayrıca dikkat çekicidir. Vefatından sonra oğulları, muhtemelen bunlardan biri olan ve 1168’de (1755) vefat eden Abdullah Efendi tarafından bir müddet daha devam ettirilen eserin bundan dolayı onun adıyla tanındığı düşünülebilir.

1065-1104 (1654-1693) yılları arası olayların ihtiva eden ve özel bir adı olmayan eserin bilinen tek nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi’nde bulunmaktadır (İbnülemin, nr. T 3104). 138 varaktan oluşan bu yazma bizzat müellifi tarafından temize çekilmiş, fakat yapılan ilâvelerle tekrar müsvedde haline gelmiştir. Eser önce J. Strauss tarafından Almanca’ya çevrilerek incelenmiş (Berlin 1991), ardından Ziya Yılmaz tarafından neşredilmiştir (İstanbul 1996). Klasik Osmanlı tarihçiliği anlayışına uygun olarak yazılan *İsâzâde Târihi*’nde olaylar yıl yıl ele alınmış ve her yılın sonuna vefeyât bendi eklenerek o yıl içinde ölen ünlü zevattan da kısaca söz edilmiştir. Eserin başlıca konuları, Köprülü Mehmed Paşa’nın sadrazamlığı zamanında Venedik donanmasının Çanakkale Boğazı önlerinden uzaklaştırılması, Abaza Hasan Paşa isyanı ve bunun bertaraf edilmesi, Eflâk isyanının bastırılması ve Varak Kalesi’nin fethi; Köprülüzâde Fâzî Ahmed Paşa’nın Uyvar Seferi, Vasvar Antlaşması, Serdar Sarı Hüseyin Paşa’nın Hotin’deki mağlûbiyeti, Şehzade Mustafa ve Ahmed’in düğün-